

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING MAHALLA YETTILIGI XODIMLARI
BILAN FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH.**

Zokirov Mardon Zohidjon o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: profilaktika inspektori, mahalla yettiligi, jinoyatchilikni oldini olish, huquqiy madaniyat, hamkorlik mexanizmlari, axborot almashinuvi, profilaktik tadbirlar, mahalla xavfsizligi, ijtimoiy muammolar, huquqbuzarliklar profilaktikasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada profilaktika inspektorining mahalla yettiligi xodimlari bilan o‘zaro hamkorlik faoliyatini takomillashtirish masalalari yoritiladi. Mahalla tizimidagi jinoyatchilikni oldini olish, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish, ijtimoiy muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish jarayonlarida “mahalla yettiligi”ning o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish, axborot almashinuvi samaradorligini oshirish hamda profilaktik tadbirlar sifatini yaxshilash bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqotning natijalari mahalla xavfsizligini ta‘minlashda kompleks yondashuv zarurligini ko‘rsatadi.

Ключевые слова: профилактический инспектор, махаллинская семёрка, предотвращение правонарушений, правовая культура, механизмы сотрудничества, обмен информацией, профилактические меры, безопасность махалли, социальные проблемы, профилактика правонарушений.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы совершенствования деятельности профилактического инспектора во взаимодействии с сотрудниками «махаллинской семёрки». Анализируется роль и значение данной системы в предупреждении правонарушений, повышении правовой культуры населения, раннем выявлении социальных проблем и их устранении. Представлены предложения по улучшению механизмов сотрудничества, повышению эффективности обмена информацией и качеству профилактических мероприятий. Результаты исследования подчёркивают необходимость комплексного подхода к обеспечению безопасности в махалле.

Keywords: prevention inspector, mahalla seven, crime prevention, legal awareness, cooperation mechanisms, information exchange, preventive measures, community safety, social issues, offense prevention.

Annotation: This article examines ways to improve the cooperation between the prevention inspector and the members of the “mahalla seven” team. It analyzes the role and importance of this community-based system in preventing offenses, enhancing legal awareness among residents, and identifying and addressing social issues at an early stage. The study provides practical recommendations for strengthening cooperation mechanisms, improving information exchange, and increasing the effectiveness of preventive measures. The findings highlight the necessity of a comprehensive approach to ensuring safety and social stability within the mahalla.

KIRISH

Mamlakatimizda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy islohotlar jarayonida mahalla institutining o‘rni tobora mustahkamlanib bormoqda. Mahalla – bu nafaqat aholining o‘zini o‘zi boshqarish organi, balki jamiyatdagi ijtimoiy muhit barqarorligini ta‘minlash, fuqarolarning huquqlari va manfaatlarini himoya qilish, ularning farovon hayotini shakllantirishda muhim bo‘g‘in hisoblanadi. Ayniqsa, oxirgi yillarda mahalla tizimining faoliyati tubdan qayta ko‘rib chiqilib, “Mahalla yettiligi” kabi yangi hamkorlik modeli joriy qilinishi ushbu tizimning samaradorligini yanada oshirdi. Mazkur tizimda profilaktika inspektorining faoliyati alohida o‘rin tutadi, chunki u mahalladagi huquq-tartibotni ta‘minlash, jinoyatchilikning oldini olish hamda ijtimoiy muammolarni erta aniqlash borasida asosiy mas‘ul shaxs hisoblanadi. Profilaktika inspektorining vazifalari keng va mas‘uliyatlidir. U nafaqat huquqbuzarlik sodir bo‘lgandan so‘ng chora ko‘radi, balki jinoyat sodir bo‘lishining oldini olishga qaratilgan kompleks profilaktik tadbirlarni amalga oshiradi. Mahallada istiqomat qiluvchi oilalarning ijtimoiy ahvoli, yoshlarning bandligi, ular orasida xavf guruhiga kiruvchi shaxslar, notinch oilalar, ijtimoiy ko‘makka muhtoj qatlamlar to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni muntazam o‘rganib borish va ularga mos ravishda profilaktik choralar belgilash ham profilaktika inspektorining kundalik faoliyatida muhim o‘rin tutadi. Bu jarayonning samarali kechishi esa bevosita mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorlik sifatiga bog‘liq. Mahalla yettiligi – bu mahalla raisi, profilaktika inspektori, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli, ijtimoiy xodim, soliqchi va kadastr mutaxassisidan iborat bo‘lgan jamoaviy tizimdir. Ushbu jamoaning maqsadi aholining kundalik ehtiyojlari, muammolari va takliflarini o‘rganish, ular bo‘yicha aniq va tezkor choralar ko‘rish, eng muhimi esa mahallada sog‘lom ijtimoiy muhitni yaratishdir. Aynan shu nuqtai nazardan profilaktika inspektorining mahalla yettiligi tarkibidagi faoliyati ham kengayib, ham murakkablashib bormoqda. Endilikda u nafaqat huquq-tartibot masalalariga mas‘ul, balki mahalladagi ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni ham boshqa soha vakillari bilan birgalikda hal qilish jarayonining bevosita ishtirokchisidir. Shu bilan birga, mavjud amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, profilaktika inspektori va mahalla yettiligi o‘rtasidagi hamkorlikni yanada takomillashtirish talab qilinadi. Ayrim holatlarda axborot almashinuvi yetarlicha tizimli yo‘lga qo‘yilmagani, vakolatlarning to‘liq anglab yetilmagani, profilaktik tadbirlar samaradorligi bo‘yicha yagona yondashuvlar yo‘qligi kabi masalalar uchrab turadi. Bu esa profilaktika inspektorining ishini murakkablashtiradi, jinoyatchilikni erta aniqlash imkoniyatlarini qisqartiradi, aholiga ko‘rsatiladigan ijtimoiy xizmatlar sifatiga ham ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli ushbu tizimni chuqur tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada profilaktika inspektorining mahalla yettiligi bilan o‘zaro hamkorlik faoliyatini takomillashtirish zaruriyati, uning normativ-huquqiy asoslari, amaldagi tajriba, uchrayotgan muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha samarali takliflar keng yoritiladi. Shuningdek, mahalla xavfsizligini ta‘minlashda kompleks yondashuvning o‘rni, axborot almashinuvi tizimini takomillashtirishning afzalliklari, aholining ijtimoiy faolligini oshirishdagi hamkorlikning ahamiyati ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shu tariqa, mazkur tadqiqot profilaktika inspektori faoliyatini yangi

bosqichga ko‘tarish, mahalla tizimining samaradorligini oshirish va jamiyatda tinchlik hamda barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Profilaktika inspektorining mahalla yettiligi xodimlari bilan hamkorlik faoliyatini takomillashtirish bugungi kunda ijtimoiy xavfsizlikni ta‘minlashning eng muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida e‘tirof etiladi. Mahalla jamiyat hayotining eng quyi, ammo eng muhim bo‘g‘ini bo‘lib, aholining kundalik turmushi aynan shu hududlarda shakllanadi. Shu bois mahallada yuzaga keladigan har qanday ijtimoiy muammo, nizoli vaziyat yoki jinoyatga moyillik belgisi albatta mahalla tizimining barcha bo‘g‘inlariga ta‘sir qiladi. Profilaktika inspektori esa ushbu jarayonning markazida turadi. U nafaqat huquqni muhofaza qilish organlarining vakili, balki mahalladagi ijtimoiy, ma‘naviy va tarbiyaviy jarayonlarning faol ishtirokchisidir. Mahalla yettiligi bilan hamkorlik esa ushbu faoliyatning samaradorligini belgilovchi eng muhim omildir. Mahalla yettiligi tizimi tarkibida jamiyatning eng dolzarb sohalarini ifodalaydigan mutaxassislar jamlangan bo‘lib, ularning har birining ma‘lumot va kuzatuvlari mahalladagi umumiy vaziyatni to‘g‘ri baholashda juda katta ahamiyatga ega. Profilaktika inspektori ushbu ma‘lumotlardan foydalangan holda xavf guruhiga kirishi mumkin bo‘lgan shaxslarni aniqlaydi, notinch oilalardagi vaziyatni o‘rganadi, hulq-atvori turli xavotirlarni tug‘dirayotgan yoshlar bilan ishlaydi, mahallada sodir bo‘lishi mumkin bo‘lgan huquqbuzarliklarning oldini olish bo‘yicha aniq va natijador choralar ishlab chiqadi. Mahalla yettiligi tarkibidagi har bir xodim esa, o‘z navbatida, profilaktika inspektorining faoliyatiga axborot, kuzatuvlar va zaruriy tahlillar orqali ko‘mak beradi. Bunday o‘zaro hamkorlik tizimi mahalla xavfsizligini ta‘minlashda kompleks yondashuvni shakllantiradi. Shu bilan birga, amaldagi tajribani tahlil qilish ushbu tizimning ayrim jihatlari hali to‘liq takomillashmaganini ko‘rsatadi. Eng avvalo axborot almashish jarayonining doimiy va tizimli bo‘lmagan holatlari seziladi. Ba‘zida bir mutaxassisga ma‘lum bo‘lgan muhim axborot boshqa mutaxassislar e‘tiboriga yetib bormasligi mumkin. Bu esa profilaktika inspektori tomonidan to‘liq baholanmagan xavf omillarining paydo bo‘lishiga, ayrim muammolarning kech anglanishiga olib keladi. Shuningdek, yettilik tarkibidagi ayrim xodimlarning mas‘uliyat yoki vakolatlari to‘liq anglab yetilmagan vaziyatlar ham uchrab turadi. Bunday holatlar hamkorlikning jipsligini pasaytiradi, umumiy faoliyat sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Profilaktika ishlari ko‘p jihatdan aholining ijtimoiy muammolari bilan bog‘liq bo‘lganligi sababli, bu jarayonda ijtimoiy xodim, yoshlar yetakchisi, xotin-qizlar faoli va boshqa mutaxassislarning faol ishtiroki juda muhim. Mahalla hududidagi kambag‘al yoki ijtimoiy yordamga muhtoj oilalar, qaramog‘ida nogironligi bo‘lgan shaxslar bor xonadonlar, yoshlar bandligi ta‘minlanmagan oilalar, noto‘g‘ri tarbiya ko‘rayotgan bolalar haqida to‘plangan ma‘lumotlar profilaktika inspektoriga jinoyatchilikka olib kelishi mumkin bo‘lgan sharoitlarni oldindan aniqlash imkonini beradi. Shunday bo‘lsa-da, ba‘zi hududlarda ushbu ma‘lumotlar muntazam yangilanmasligi yoki to‘liq shakllantirilmasligi natijasida profilaktika ishlarining samaradorligi pasayadi. Mahalla yettiligi faoliyatining yanada samarali bo‘lishi uchun ichki hamjihatlik, umumiy maqsad sari yo‘naltirilgan uzviy hamkorlik va o‘zaro ishonch muhim ahamiyatga ega. Profilaktika inspektori ushbu jamoaning faoliyatini muvofiqlashtiruvchi

asosiy shaxs sifatida yettilik a’zolari bilan muntazam suhbatlar, maslahatlashuvlar, tahlillar o’tkazib borishi lozim. Har bir mutaxassis o‘z yo‘nalishi bo‘yicha mavjud muammolarni ochiq ayta oladigan, o‘zaro fikr almashinuvi erkin kechadigan, masalalar birgalikda ko‘rib chiqiladigan muhit hamkorlik samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Kelgusida ushbu tizimni takomillashtirish uchun mahalla ichidagi axborot almashinuvi jarayonini elektron tizimga o’tkazish, ijtimoiy va huquqiy ma’lumotlarning yagona bazasini shakllantirish, yettilik a’zolari malakasini muntazam oshirish, aholining faol ishtirokini kuchaytirish, profilaktika tadbirlarining mazmunini zamonaviy talablar asosida yangilab borish kabi yondashuvlar juda muhimdir. Profilaktika inspektorining mahalla yettiligi tarkibi bilan uyg‘un faoliyati nafaqat jinoyatchilik ko‘rsatkichlarini kamaytiradi, balki mahallada sog‘lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish, yoshlarni to‘g‘ri tarbiya yo‘liga yo‘naltirish, oilalar barqarorligini mustahkamlash va eng muhimi jamiyat tinchligini ta’minlashda beqiyos ahamiyatga ega.

XULOSA

Profilaktika inspektorining mahalla yettiligi xodimlari bilan uyg‘un va samarali hamkorligi mahalla xavfsizligini ta’minlashda, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda va jinoyatchilikning oldini olishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Mahalla hayoti bevosita oilalar, yoshlar, ijtimoiy muhtoj qatlamlar bilan bog‘liq bo‘lganligi sababli, profilaktika inspektorining faoliyati ham keng, ham mas’uliyatli yo‘nalishlarni qamrab oladi. Ushbu jarayonda mahalla yettiligi tarkibidagi har bir mutaxassisning o‘ziga xos vazifalari mavjud bo‘lib, ular o‘zaro hamkorlik qilgan taqdirdagina ijobiy natijalarga erishish mumkin. Amaldagi tajriba shuni ko‘rsatadiki, mahalla yettiligi bilan birgalikda olib borilayotgan ishlarining samaradorligi ko‘p jihatdan axborot almashinuvi, o‘z vaqtida tahlil qilish, mavjud muammolarga befarq bo‘lmaslik, jamoaviy mas’uliyat va faol muloqotga bog‘liq. Ushbu elementlar to‘liq shakllanganda profilaktik ishlar faqat huquqbuzarlik sodir bo‘lgandan keyin chora ko‘rish bilan cheklanmay, balki oldini olishga yo‘naltirilgan tizimli faoliyatga aylanadi. Ayniqsa, aholi o‘rtasida huquqiy madaniyatni oshirish, yoshlarni tarbiyaviy qo‘llab quvvatlash, notinch oilalar bilan ishlash kabi yo‘nalishlarda mahalla yettiligi bilan hamkorlikning ahamiyati yanada yaqqol namoyon bo‘ladi. Biroq ayrim hududlarda hali ham axborot almashishdagi sustkashliklar, vazifalar taqsimoti borasidagi aniqlikning yetishmasligi, malaka va tajribaning turlicha bo‘lishi, resurslar cheklanganligi kabi omillar mavjud. Ushbu holatlar profilaktika inspektori faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi va maqsadli natijalarga erishishni qiyinlashtiradi. Shu sababli mahalla yettiligi faoliyatini yanada takomillashtirish, har bir xodimning mas’uliyatini aniq belgilash, axborot almashinuvi jarayonini zamonaviy yondashuvlar asosida yo‘lga qo‘yish, aholining faolligini oshirish kabi chora-tadbirlar dolzarb hisoblanadi. Umuman olganda, profilaktika inspektorining mahalla yettiligi bilan faol hamkorligi mahalla hayotidagi eng muhim boshqaruv bo‘g‘inlaridan biridir. Ushbu hamkorlik kuchli bo‘lgan hududlarda jinoyatchilikning oldini olish samaradorligining oshishi, ijtimoiy muammolarning erta aniqlanishi, oilalar va yoshlar bilan ishlash sifati yaxshilanishi, eng muhimi esa mahalla ichidagi o‘zaro ishonch va birdamlikning mustahkamlanishi kuzatiladi. Kelgusida ushbu

20-Noyabr, 2025-yil

tizimning izchil rivojlanishi mahalla hayotini yanada barqaror, xavfsiz va taraqqiyparvar qilishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyuldagi PQ–5198-son Qarori “Prokuratura organlari faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.
2. O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi tomonidan tasdiqlangan “Huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘yicha kompleks dastur”, Toshkent, 2022-yil.
3. Jo‘rayev, B. Prokuror nazoratining huquqiy asoslari va uning zamonaviy yo‘nalishlari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
4. Sayfutdinov, R. Huquqbuzarliklar profilaktikasi tizimini takomillashtirishda prokuratura organlarining o‘rni. – “Huquq va burch” jurnali, №4, 2021.